

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Aen-Merckinge Op de Ketterije der Carpocratiten.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

En laetsten / seght D. Cabeljau : 'Tis noterens weerdigh, dat P. Hazart, ende Epiphanius hier in terminis malckanderen teghen spreken. P. Hazart seydt : Christus leert, dat den eedt by de creaturen, in de welcke Godt besonderlijck uyt-schijnt, ghedaen, goet is, Epiphanius contrarie, leert dat-se Christus als quaedt verbiedt.

Wijst my de woorden aen/daer Epiphanius seght/ dat Christus den eedt by de creaturen/ in de welke Godt besonderlijck uyt-schijnt / als quaedt verbiedt. Ick binde wel dat hy den eedt verbiedt die ghedaen woerdt by creaturen als Godeu; ick binde oock dat hy den valschen / oft lichte erdighen eedt verbiedt/maer waer spreekt Epiphanius van creaturen / in de welke Godt besonderlijck uyt-schijnt? oft waer seydt hy / dat de Ossen en sworen by de Locht, water en Sout, om die reden alleen / dat Godt in haer besonderlijck uyt-scheen? Zijt ghy dit niet machtigh te thoonen/ soo hebt ghy dan bezoghen / als ghy gheseydt hebt / dat ick ende Epiphanius malckanderen teghen spreken : Ende dan blijft ghy noch oertruygh van ontrouwigheyt/ als ghy ons vergheleken hebt by de Ossen.

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Carpocratiten.

Tis seker dat dese secte eenighe beelden Christi ghehadt heeft / ende de selve ghe-eert / oft om beter te segghen / onteert, want soo ghetuyghen Epiphanius *Heresi* 27. ende Irenaeus *lib. 1 cap. 24.*

En is de bzaghe / oft dese secte booz ketter-sch' is ghehouden gheweest, eerst, om dat sy die beelden enckelijck hadden; ende ten tweeden, om dat sy die selve eerden, in't ghemeyn ghesproken?

D. Cabeljau seght van alle beyde dat sae; eerst in sijn Catholijcke Waerheydt pag 560. *De Carpocra-*

sen, sepdit hy/worden beschuldight, dat sy beelden onder haer HADDEN, &c, ende dat sy die EERDEN,

Ten tweeden, in sijn Memory-boeck pag. 254. ende de 255. De vijfde soort van ketterije, bestaende in te HEBBEN, en EEREN van de beelden.

Iren: Selfs het HEBBEN, en EEREN vande beelden Christi werdt haer qualijck afghenomen, &c.

Wat het HEBBEN der beelden belanght/ Indien dit ketterisch is/ hoe sal het van D. Cabeljan maecten met die van sijne ghemeynte / die de beelden Christi, oft andere / bewaren in hare Cabinetten/ oft saletten / ter oorzake van hare besondere konst / met de welke sy van de vermactste Meesters ghemaectt zijn / houdende die booz eene besondere rariteyt ? Jae / hoe sal hy't maken met de ghene die haer bemoept hebbe met den Preeckstoel van Amsterdam, daer soo vele beelden in gheschieden zijn / ende staen in't publijck ? Jae hoe sal hy't maecten met sijnen ryghen Dordrechtchen Bijbel, daer Godt oft de D. Wyvuldigheyt booz uptghedrukt staet inde forme van eenen Wyvhoek ? Wilt hy dese allegaer oock als ketterij veroorzeken / oft niet ? soo Jae ? Siet eens wat danck hy sal halen by de liefhebbers van schilderijen / ende by de Ghemeynte van Amsterdam, ende by de Predicanten die haer ghemoept hebben met den Dordrechtchen Bijbel. Soorniet ? Soorn moet het dan niet aankomen op't enckel HEBBEN der beelden/maer op het EEREN der selve.

Dit is de braghe dan/oft Epiphanius ende Irenæus de Carpocratiten veroorzekt hebben als ketterij/ om dat sy de beelden Christi enckelijck eerden/sonder meer ?

D. Cabeljan seght ront upt dat Jae / soo als boven blycht upt sijn' woorden. Ick ter contrarie hebbe in mijn Staeltje ghetooont dat neen / maer dat het alleen moet aankomen op de maniere met de welke sy de selve beelden eerden / welke maniere wel inghesien wesende / sal blycken booz de oogh / dat sy die niet en eerden / maer grooteschan-

schande aendeden ende onteerden. Dit sal ons
 uytwijfen het verhael van de twee boozeyde H.
 Out-baders / de welke ghelijckelijck ghetuy-
 ghen / dat sy de beelden Christi, selden neffens de
 beelden vande Heydensche Philosophen / name-
 lijck van Pythagoras, van Plato, van Aristoteles, en-
 de van andere / ende dat sy die al samen aenba-
 den / doende daer booz Heydensche Sacrificien/
 ende Ceremonien.

Hier binde ick twee groote ongheruytheden:
 De eerste, dat dese ketterg de beelden Christi selden
 neffens die vande Heydensche Philosophen / ende
 die al samen met de selve eere achtervolghden;
 Wat is dit anders als metter daer thoonen dat
 Christus niet meer eere weerdigh en was als Plato,
 Pythagoras, Aristoteles, ende andere Heydensche
 Philosophen?

De tweede, dat sy daer booz deden Heydensche
 Sacrificien; wat is dit anders als metter daer
 thoonen / dat Christus niet meer eere weerdigh en
 was als de Afgoden?

Nu laet ick alle ghesonde verstanden bonnis-
 sen / of dit niet en is Christum onteeren / als men
 hem / ofte sijne beelden geene meerder eere meynt
 weerdigh te wesen dan Heydensche Philosophen/
 ende af-goden?

Dese ongheruytheden verdoemen met recht
 Epiphanius, ende Irenæus, als ketterische: Ende dese
 en hebben wy noyt begaen: Ergo wy en konen
 niet ghelijck ghestelt werden in t'eeren van Christi
 beelden/aen dese ketterg.

Hier op seght D. Cabel, au Pag 255 In de toe-eyghe-
 ninghe en is van my niet gheseyt, dat de Roomsche ghesin-
 de in alles de Carpocratiten ghelijck sijn, maer specialijck
 in dat een stuck van Christi beelden te HEBBEN, ende te
 EEREN.

Seer wel; maer utwe toe-eygheninghe en kan
 hier niet ghelden/ ten sy dat ghy te bozen betwijst/
 dat Epiphanius, en Irenæus de Carpocratien booz ket-
 terg hebben ghehouden pzetis om het enckel HEB-
 BEN,

BEN, ende enckel EEREN der beelden / sonder meer.

Ghy en kont niet segghen dat sy om het enckel HEBBEN veroordeelt sijn/ten sy dat ghy oock booz ketters wilt houden / ende de lief-hebbers van schilderijen die de beelden Christi, ofte van andere heylighen als tavitepten bewaeren / ende die/de welke haer bemoept hebben met den Dreeckstoel van Amsterdam, ende met den Dordrechtchen Bijbel.

Ghy en kont niet bewijfen dat sy veroordeelt sijn gheweest / om het enckel EEREN der beelden / in t'ghemeen ghesproken; ghy seght het wel/ende ghy seght het tot vier / of vyf mael toe / doch ten is niet gheen segghen te doen; ick berepffche bewijfen/thoont my dan upt dese twee Out-baders dat dese secte van haer is berispt gheweest / ober het enckel eeren der beelden/sonder meer.

Ghy seght niemant en kan die loochenen: Ende ick loochene het / segghende / ende bewijfende dat sy de ongherijnde maniere van eeren / dat is / het ont-eeren alleen hebben berispt / ende niet het enckel eeren in het ghemeen: want andersing/wat was het van noode alle die omstaendigheden/ende bande heydensche Philosophen / ende van heydensche Sacrificien / en Ceremonien daer sy te boeghen / indien sy dese Secte alleen hadden willen berispen ober het enckel eeren der beelden: Stelt my nu een bewijs alleen hier teghen om mi' segghen goet te maken / & eris mihi magnus Apollo.

Ghy haelt me een oude koep upt de gracht / die meer als thienmael / jaer twintigh mael is berantwoort geweest / te weten het fabelken van Anablatha, daer Epiphanius, soude doen in stucken snijden hebben / een beelt / t'welck booz de kerckdenre hinck; hier upt wilt ghy besnyten dat Epiphanius, het hebben/ende eeren der beelden niet en kost verdræghen. Ende ghy cteert sijnen byef acu Ioannes Hierosolymitanus.

Ick

Ik segghe / ende dat desen brieſ / ende het ſeyt daer in begrepen loutere ſabels ſijn ende gedichtſels.

Doch ghenomen / het ſeyt ſelbe waer klaer: wat ſult ghy hier mede winnen? niet meer / als dat Epiphanius het HEBBEN der beelden niet en heeft konen verdraghen (want van het EEREN en wert hier gheene menſe ghemaect) kont ghy dock / het HEBBEN der beelden niet verdraghen: ſmit dan den preek-ſtoel van Amſterdam om verre / ſcheurt het eerſte bladt uyt uwen Dordrechtſchen Bijbel, verdoemt de liefhebbers van rare/ende antique ſchilderijen / als ketterſ.

Du gae ich bewyſen dat de daet ſelbe een ſabel is / ende dat dien voornoemden brieſ verſtert is.

Wengaende de daet ſelbe : De perſoon die dit beeldt ſoude doen wegh nemen hebben / ende in ſtucken ſnijden / ſoude Epiphanius gheweest ſijn. Hoe kan dit weſen? D. Cabeljau bekennt ſelbe in ſijn Catholijcke waerheyt Pag. 515. dat Epiphanius was, een vermaert, ende gheleert man, ende ſeer ervaren in de ketterijen: is waer. Maer hy ſoude gheſeyt hebben / dat dit heelt was teghen de autoriteyt vande ſchrifture; hoe koſt een man ſoo erbaren / ende gheleert / dit ſegghen / ghemercht de queſtie alleen was van het HEBBEN der beelden / niet van het EEREN, en dat men in ſchrifture vindt datter vele ende verſchepden beelden ſijn gheweest in den tempel / ontrent de Arche?

Ten tweeden. Den tijdt op den welcken Epiphanius, dit ſoude ghedaen hebben / ſoude gheweest ſijn / als noch in t'leben waren / den H. Baſilius, Gregorius, Nazianzenus, Nyſſenus, Ioannes Chryſoſtomus, Amphiloehius, Cyrillus Hieroſolymitanus, ende meer andere treffelijcke Daders / die de beelden hebben voozgheſtaen; hoe en iſſer niemant van deſe gheweest die een woort gheſproken / oſte gheſchreben heeft: niemant die Epiphanium eens heeft be-riſpt.

Ten anderen. Hoe en isser niemant bande beeldt-stozmerg gheveest / die teghenwoordigh sijn gheveest in het tweede concilie van Nicéen, ende alles wat sy kosten / of mochten / hebben opghehaelt om de beelden te bestrijden / de welke van dit seyt heeft weten te spreken? Soude noch tang een van hare sterckste argumenten gheveest sijn.

Doorders den H. Gregorius Magnus *lib. 9. ep. 9.* seght/dat noyt eenigh Bisschop / de beelden Christi, ofte van andere heyligen heeft gebroken booz de tijden van Serenus Bisschop van Marsilien: Hoe kan dit bestaen / indien den Bisschop Epiphanius dit dyp hondert jaren te vozen ghedaen heeft? Wat het beeldt selve belanght / t'en is niet seker wat het booz een beeldt soude gheveest sijn/want daer staet dat het soude gheveest sijn / *alicujus hominis, van een seker mensch / die men niet en wist wote hy was/of/quasi Christi, bybang gelijck eenen Christus, wie sal segghen wat dit booz een beeldt is gheveest? misschien was het erghens van eenen/die metter daer niet heyligh en was.* Verhalben/soo seght D. Cabeljau *Pag. 516.* dat het schijnt, dat het voor de Kercke deure hingh, niet uyt oorlake van eer, maer om het insien te beletten, ofte omden wint buyten te keeren. Is het wel waerschijnelijck / dat Epiphanius, dit soude hebben doen wegh nemen en weteren/t'gene twijffelachtich was/ende dat daer niet en hingh tot eere / maer alleen tot een slecht ghebruyck/ende gherief bande ghemeente?

Ten lesten, dit heel ghetuygh moet noot sakelijck in dypghen vallen/ghemerckt dat den hzief selve/in den welcken dit verhaelt wert/ een puet/ ende louter versterfel is.

Wat blyckt ten eersten, om datter eenen anderen hzief / van de ketterg gheschreben / maer aen Epiphanio valschelijck toeghedicht / oock rakende de beelden / onder de handen was / ten tijde van t'Concilie van Nicéen, soo een Diaken / van t'selbe Concilie ghetuygh *Actione 6.* segghende dypdelijck

lijck dat desen byzef valscheijck wiert toegheschreven aen Epiphanius; ende soo desen byzef / die wy nu booz hebben / de selve materie raecht / soo moet alle ghesont verstant hier upt bonnissen / dat hy (namelijck aengaende dit verhael vande beelden) mede versiert / ende van de ketterg vanden der beelden / gheschreven is.

Ten tweeden. Den H. Hieronymus, die den byzef Epiphanius gheschreven aen Ioannes Bisschop van Ierusalem, upt het gr'eyc overgheset heeft in't latijn / en weet van dit verhael niet te spreken / waer upt blijkt / dat het ouwaerachtigh is / ende vande ketterg daer by gheboeght.

Alsoo en heeft D. Cabeljau, upt Epiphanius niet konen goet doen / dat wy in t'eeren van onse beelden / ghelijck sijn aen de Carpocratiten. Wat boozders de beelden / raecht vande H. Lucas gheschildert / en is hier geen plaetse de selve te verdedigen.

I. AEN-MERCKINGHE.

Op de ketterije der Iacobiten, ende Armeniers.

Over dese secte vallen d'ijc vraghen. De eerste, of sy beelden ghemaect hebben van Godt den vader / ende vanden H. Gheest: de tweede, of sy om dese oorsake sijn verdoemt als ketterg: De derde, of sy oock beelden vanden Sonne hebben ghehad?

Wat de eerste questie belanght / Nicephorus *lib. 18. cap. 53.* seght met klare woorden / dat sy de beelden maecten vanden Vader, ende den H. Gheest. Dit nemen wy dan aen.

Op de tweede vraghe antwoort D. Cabeljau, dat sae / te weten dat Nicephorus, om het maeken vande beelden des Vaders / ende des H. Gheests haer stelt onder de ketterg. Want hy seyt in sijn Memo-